

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОВЛЕННЯ ТА ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ Й СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Стахова Ольга Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент

Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

Гриб Владислава Василівна

здобувачка вищої освіти магістерського рівня

Соціально-психологічний факультет

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

Однією з фундаментальних проблем сучасної корекційної педагогіки та спеціальної психології є питання співвідношення мовлення й інтелекту особистості. Формування мовленнєвої діяльності перебуває у тісному взаємозв'язку з розвитком психічних пізнавальних процесів, що зумовлює необхідність комплексного підходу до аналізу та корекції мовленнєвих порушень у дітей.

Відтак, у процесі розвивальної роботи з дітьми-логопатами, зокрема дошкільного віку, важливо враховувати не лише особливості їх мовленнєвої діяльності, а й специфіку проявів психічних функцій дошкільнят, що перебувають у взаємозалежності.

За висновками Л. Андрусихиної, недорозвиток мовленнєвої функції негативно позначається на інтелектуальній діяльності, спричиняючи вторинні когнітивні порушення, зокрема мислення. Уповільнене ж психічне дозрівання, детерміноване морфо-функціональним дизонтогенезом мозкових систем, призводить до дефіциту окремих психічних функцій, насамперед мовлення [1].

Схожих поглядів дотримується й І. Брушневська, яка зазначає, що недостатній розвиток першої сигнальної системи у дітей із загальним недорозвитком мовлення зумовлює дисфункції другої сигнальної системи, яка охоплює мислення, пам'ять, уяву, сприймання та увагу. Узагальнення наукових даних свідчить про дефіцит слухової та зорової уваги, фонематичного й зорового сприймання, вербальної пам'яті, словесно-логічного та абстрактного мислення, а також емоційно-вольової сфери, що істотно гальмує загальний і мовленнєвий розвиток дітей [2, с. 200-201].

На думку Т. Яновської, системні мовленнєві порушення у дошкільників і молодших школярів мають як первинний, так і вторинний характер, причому останній детермінований низьким рівнем розвитку когнітивної сфери дітей [3].

З огляду на наведені вище міркування, варто відмітити, що онтогенез мовлення дітей із логопатологією нерозривно пов'язаний із розвитком їх вищих психічних функцій. Порушення будь-якої складової цього механізму провокує негативні зміни як у їх мовленнєвій, так і в інтелектуальній діяльності.

Підтвердженням цього є праці Л. Андрусихиної, О. Белової, І. Брушневської, А. Василенко, І. Войтюк, С. Коноплястої, О. Ласточкиної, О. Літовченко, В. Поліщук, Ю. Рібцун, Т. Сак, Н. Сінопальнікової, Г. Соколової, А. Соловйової, Л. Трофіменко, О. Форостян, Г. Цветкової, Т. Цегельник й ін., у яких висвітлюється взаємовплив розладів мовлення та мислення. Аналіз окреслених сучасних досліджень підтверджує закономірність: чим тяжчий мовленнєвий дефект, тим більш вираженим є зниження продуктивності інтелектуальної діяльності.

Доповненням вищевказаних положень є зроблені нами під час наукової розвідки теоретико-емпіричні висновки про те, що словесно-логічне мислення як складова когнітивної сфери дошкільників із порушеннями мовленнєвого розвитку формується за тими ж самими законами, що й вербальний інтелект у їх ровесників із типовим мовленнєвим онтогенезом. Утім, наявність логопатології зумовлює специфічні особливості цього явища, які проявляються у зниженому рівні пізнавальної активності дітей, недостатньому мовленнєвому супроводі ними власних розумових дій, домінуванні в дошкільнят наочно-дійових і наочно-образних форм мислення. Додатковими труднощами для дітей із вадами мовлення виступають обмежене формування у них розумових структур (понять, суджень, умовиводів), що пов'язано з бідністю їх словникового запасу, а також знижені

можливості здійснення дошкільнятами з ПМ логічних операцій – аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстрагування, класифікації та систематизації.

Як бачимо, мовленнєві розлади не лише ускладнюють комунікативну діяльність дитини, а й істотно впливають на її когнітивний розвиток. Гармонійне співіснування діади «мовлення-мислення» в дошкільньому віці виступає важливою передумовою успішного навчання у школі, а його порушення потребує комплексної корекційної роботи, спрямованої на розвиток як мовленнєвої, так і інтелектуальної сфери дитини.

Список використаних джерел

1. Андрусичина Л.Є. Особливості інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільнього віку із загальним недорозвитком мовлення: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.08. Київ, 2012. 20 с.
2. Брушневська І. Дослідження сформованості мислительних операцій у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич, 2020. Вип. 27, т. 1. С. 199-205.
3. Яновська Т.А. Особливості розвитку пізнавальної сфери молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення. Молодий вчений. Київ, 2023. №3 (115). С. 59-62.